

DET UBEVIDSTES AKTUALITET

Jane Bykær: *At opdage den anden. Med det ubevidste på arbejde mellem to*. Forlaget mellemgaard 2020. 272 sider, kr. 249,95.

Vægtningen af filosofiske metoder og menneskesyn spiller en vigtig rolle i psykoterapiens historie. Legendarisk er psykoanalytikerne C.G. Jungs og Sigmund Freuds uoverensstemmelser om forståelsen af libido-begrebet og betydningen af myter og religiøse

symboler, som førte til dannelsen af en helt ny variant af den psykodynamiske psykologi, den analytiske psykologi. Mindre kendt i Danmark er den franske psykoanalytiker og psykiater Jacques Lacans brud med den freudske psykoanalyse i 1953.

Jacques Lacan (1901-1981) mente, at samtidens etablerede psykoanalyse forvanskede Freuds tanker ved at udvikle sig til en jeg-orienteret disciplin, en ego-psykologi. For at undgå dette besluttede han sig for, med hjælp fra den strukturalistiske filosofi, at 'gå tilbage til Freud'. Freuds tanker måtte for at bevare deres intention forstås i lyset af modeller hentet fra samtidens sprogvidenskab: Det ubevidste er struktureret som et sprog, og sprogets regler udgør en strukturel tvang, der er ubevidst for den enkelte sprogbruger.

Kender man ikke til Jacques Lacans psykoanalytiske univers, giver psykoterapeut MPF Jane Bykær's nye bog *At opdage den anden – Med det ubevidste på arbejde mellem to* en vedkommende introduktion. Selvom bogen er læseværdig, er den dog ikke let tilgængelig. Og læseren skal på forhånd være parat til at støde ind i sit eget ubevidste. I følge forfatterens hensigt må læseren nemlig selv yde en indsats for at opdage fænomenerne, dér hvor de er, uden intellektualisering eller pædagogisk begrebsforsimpling, og være villig til at forfølge de spørgsmål og temaer, der rejses. Alment forstået, med budskab til mennesket i vor tid: Uden et psykisk arbejde, der kan danne forbindelser med verden, dig selv og den anden, er du udsat set i forhold til livets mange indgreb og udfordringer. Bogen byder på en opdagelsesrejse igennem

det ukendte landskab, som hele tiden er rundt om os, i rummene mellem os: "... det forbindelsessted, der er mellem den enkelte og verden" (s.18) – det såkaldte *ubevidste*.

Sigmund Freud har beskrevet spaltningen af det menneskelige subjekt i en bevidst og en ubevidst del med hver deres tids- og rumopfattelse (sekundær/primær-processer). Med dette anfægter han samtidig idéen om bevidsthedens og rationalitetens suverænitæt i den enkeltes handlinger og forestillinger om sig selv og de andre. Udgangspunktet for Jane Bykær's lacaniansk inspirerede indfaldsvinkel til det ubevidste er et filosofisk sprogrum uden for det psykoanalytiske felts begrebsapparat, som foruden at opfatte *mennesket som et sprogvæsen* anvender begreberne *tid* og *rum* med henvisning til Einsteins påvisning af, at "tid og rum er et og det samme globalt, men forskelligt og adskilt lokalt" (s.18). "Vi befinder os på den ene side i det tredimensionelle rum og den lineære fremadskridende tid, men dette andet rum – det ubevidste – er underkastet en anden tidslighed og en anden geometri." (s.26). "Det, der fortoner sig – det ubevidste – er på arbejde med at vikle op og binder sammen på ny, i hvert øjeblik livet leves." (s.30).

Ubevidsthedens struktur illustrerer Bykær med henvisning til *fikserbilledet*, dvs. en tegning, som er tegnet sådan, at man kan læse den på to måder, som gensidigt udelukker hinanden, når man har den ene læsning for øje. Et godt eksempel er den danske psykolog Edgar Rubins arbejde om figur og grund, som han illustrerer i

en velkendt illustration: Tegningen kan enten ses som en sort vase på hvid baggrund eller som to ansigter på en sort baggrund; de to figurer (hhv. vase og ansigter) kan ikke opleves samtidig. ”Det ubevidste selv er et spaltet tofoldet rum alla fikserbilledet, hvor vi umiddelbart kun har adgang til den ene side med vor bevidsthed. Den anden undslipper os.” (s.30).

I sin tolkning og anvendelse af det ubevidstes psykologi demonstrerer Jane Bykær en sikker indsigt i det menneskelige møde. Faktisk er de bearbejdede eksempler fra egen praksis, som Bykær overbevisende gennemgår, noget af det mest pædagogisk givende, jeg til dato har læst for at forstå de lacanianske synsvinkler på det ubevidste i samtalsens forviklede grundvilkår. Derfor vil jeg heller ikke tøve med at anbefale den interesserede læser at starte sin rejse ind i det lacanianske univers med at fordybe sig i Bykærs gengivelse af to søstres samtaler igennem et psykoterapeutisk forløb (s.33-61): Der huserede en knude mellem to søstre. Begge havde et håb om engang at få den løsnet op. Den ene gennem samtale med en tredje person, den anden ønskede et halvt års pause i forholdet. Det lykkedes den første at overbevise den anden om at invitere Jane Bykær ind i sagen.

Almindeligvis når vi lytter til en samtale, lytter vi til det, der siges, til indholdssiden. Bykær placerer sig i samtalen på en anden måde: ”Jeg må lade den enkeltes talemåde virke ind på min lytten og lytte til, hvordan den anden indgår i talen.” (s.32). Gennem Jane Bykærs lytten afdækkes forvik-

lingen mellem de to søstre gradvist for læseren, som den kommer til udtryk i samtalen under karakteristiske overskrifter som: *At blive forstyrret af en fremmed del af sig selv via den anden; At få sin egen tale tilbage i en fremmed form; At vikle den anden ind i det, man ikke selv kan rumme; Det sammenfiltrede – og de brugbare forviklinger; At lytte til det kringlede i konflikten.*

I Jane Bykærs nye bog *At opdage den anden - Med det ubevidste på arbejde mellem to* inviteres læseren ind i de nære relationers psykologi set ud fra både en almen, en psykoterapeutisk og psykopatologisk synsvinkel. Som mennesker er vi, på grund af det ubevidstes natur, viklet ind i hinanden på udviklede måder, og det at opdage den anden kræver, at vi bliver klar over, hvordan vi i reglen, fx i krisesituationer, slet ikke i virkeligheden mødes, så at mødet, der forudsætter den andens virkeliggørelse for os, om muligt kan finde sted i samtalen.

Bogen er godt skrevet, veldisponeret, men savner dog, på grund af bl.a. flere små, forstyrrende stavefejl, en grundig korrekturlæsning før næste oplag. Det er en vigtig udgivelse, på et vigtigt tidspunkt, som på overbevisende vis demonstrerer, at psykoterapien i dens psykodynamiske udformning er ligeså aktuel i dag, som den var, da den blev grundlagt af Sigmund Freud for over 120 år siden.

Stig Dankert Hjort
Psykoterapeut MPF